Analyysi

Miksi Suomi ei pysy vertaistensa vauhdissa?

Kansainvälinen talous | 21.03.2016 | Lauri Vilmi, Petri Mäki-Fränti

KIRJOITTAJAT

Lauri Vilmi
Vanhempi neuvonantaja

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti

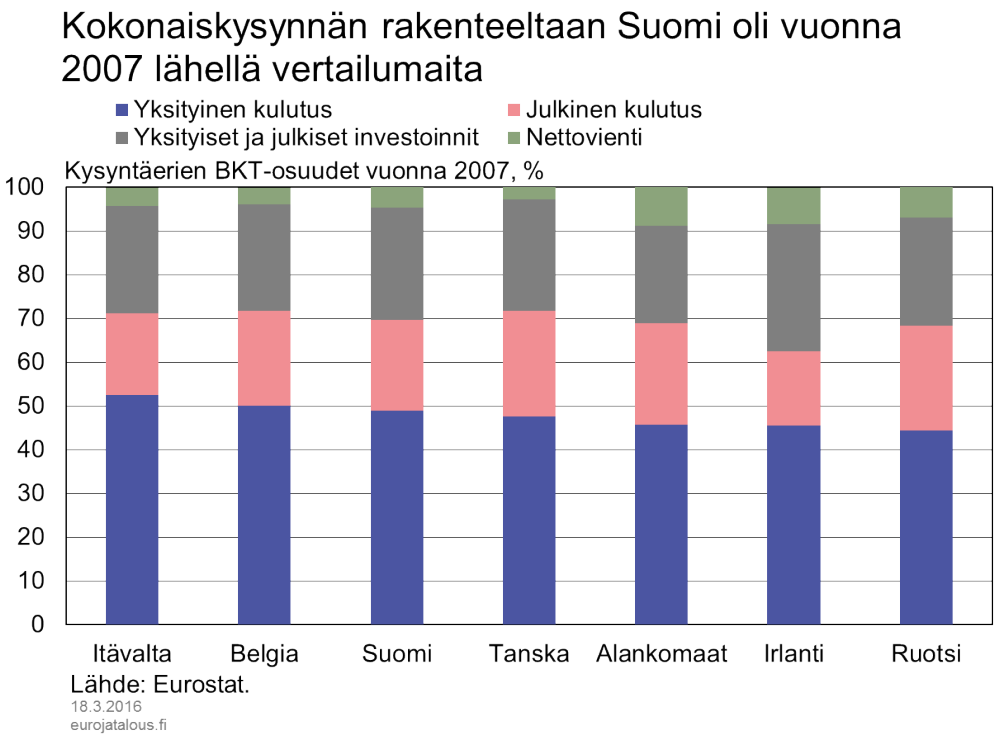
Suomen talous on kehittynyt finanssikriisin jälkeen heikosti. Euroopan komission viimeisimmän ennusteen mukaan Suomi pysyy myös lähivuosina euroalueen hitaimmin kasvavana taloutena – Kreikan rinnalla. Syitä BKT:n kehnoon kehitykseen voi tarkastella vertaamalla Suomea muihin pieniin EU-maihin eli Alankomaihin, Belgiaan, Irlantiin, Itävaltaan, Ruotsiin ja Tanskaan. Nämä maat ovat mielekäs vertailuryhmä, sillä ne ovat suhteellisen avoimia talouksia ja kehitysasteeltaan lähellä toisiaan.

Suomi elpyi 1990-luvun lopulla nopeasti vuosikymmenen alun lamasta Nokia-vetoisen tieto- ja viestintätekniikkateollisuuden (ICT) johdolla. Silti vielä vuonna 1999 suomalaisten elintaso mitattuna ostovoimakorjatulla BKT:llä henkeä kohden oli maajoukon heikoin (kuvio 1).

Uuden vuosituhannen ensimmäisinä vuosina Suomen talouskasvu jatkui kuitenkin ripeänä, ja vertailumaista vain Irlannin talouskasvu oli selvästi vahvempaa kuin Suomen. Elintasossakin Suomi otti jonkin verran kiinni muita vertailumaita, ja meni Belgian ohi.

Kuvio 1.

Finanssikriisin jälkeen vuonna 2009 Suomen BKT supistui vertailumaista eniten, tosin myös Ruotsissa, Tanskassa ja Irlannissa kriisin vaikutukset olivat samaa suuruusluokkaa. Toipuminen kriisistä on kuitenkin ollut eri tahtista. Suomessa, Alankomaissa ja Tanskassa BKT lähti vuoden 2011 jälkeen uudelleen selvään laskuun, ja Suomessa BKT:n lasku jatkui vielä vuonna 2014. Irlanti näyttää sen sijaan jo olevan pääsemässä takaisin taantumaa edeltäneelle kasvu-uralle. Myös Suomen ja verailumaiden elintasoeron kiinni kurominen on pysähtynyt. Mitattuna ostovoimakorjatulla BKT:llä henkeä kohden elintaso on Suomessa jälleen selvästi maajoukon heikoin.

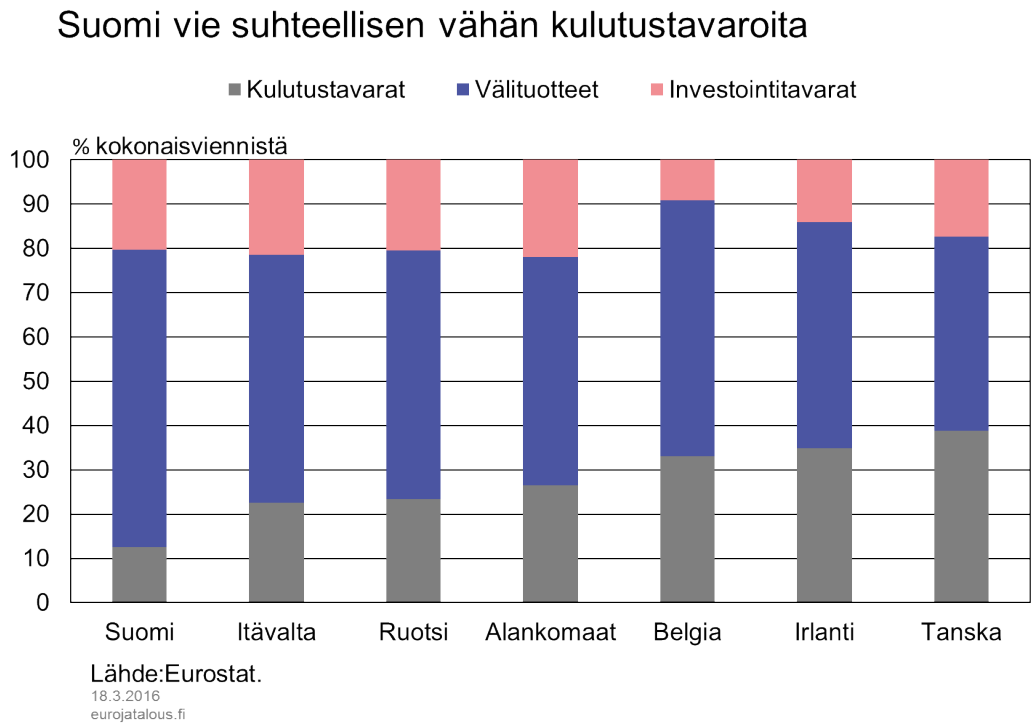
Kulutuksen osuus kysynnästä kasvanut

Suomen talouden taantuminen johtuu ennen kaikkea vientisektorin romahduksesta. Vuonna 2007 talouden rakenne oli Suomessa samankaltainen kuin vertailumaissa (kuvio 2). Yksityinen ja julkinen kulutus muodosti tuolloin noin 70 % Suomen kokonaiskysynnästä, kun taas nettoviennin ja investointien osuus oli vajaa kolmannes.

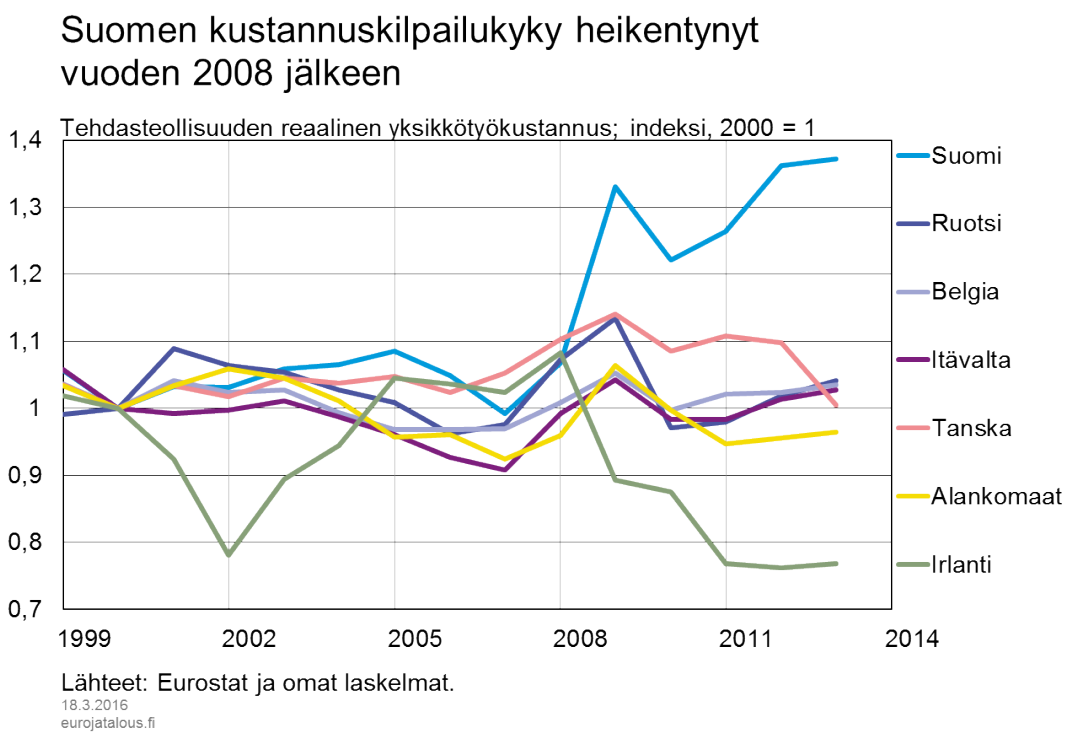
Pitkittyneen heikon talouskehityksen ja toimialakohtaisten vaikeuksien myötä nettoviennin osuus on supistunut, jolloin talouskasvu on viime vuosina ollut lähinnä yksityisen kulutuksen varassa. Yksityisen kulutuksen BKT-osuus onkin Suomessa kasvanut vertailuryhmän suurimmaksi eli finanssikriisiä edeltäneestä alle 50 prosentista yli 55 prosenttiin BKT:stä. Useassa muussa

vertailumaassa osuus on pysytellyt tasaisesti selvästi alle puolessa koko tuotannosta.[1] Esimerkiksi Ruotsissa yksityisen kulutuksen osuus BKT:stä on vain noin 45 %. Tästä huolimatta kotimaisen kysynnän nopea kasvu selittää suurelta osin Ruotsin Suomea nopeampaa talouskasvua viime vuosina. Yksityisen kysynnän lisäksi toki myös nettovienti on tukenut Ruotsin talouskasvua.

Kuvio 2.

Kuvio 3.

Suomen tuotannolliset investoinnit eivät ole seuranneet kulutuksen kasvua. Vaikka tuotannolliset investoinnit ovat viime vuosina yleensä jääneet vähäisiksi kehittyneissä maissa,[2] niiden kasvuvauhti on pysynyt Suomessa vieläkin heikompana kuin vertailumaissa. Suomi ei myöskään ole houkutellut ulkomaisia suoria sijoituksia.[3]

Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet Suomessa kulutusta hitaammin. Koko talouden bruttosäästämisaste on laskenut 25 prosentista selvästi ryhmän alhaisimmaksi, alle 20 prosenttiin. Vähäisen säästämisen myötä suomalaisten kotitalouksien velka suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin on kasvanut vuosina 1999–2015 noin 125 prosenttiin 65 prosentista. Silti vielä vuonna 2014 vain Belgian ja Itävallan kotitalouksilla oli vähemmän velkaa suhteessa tuloihin kuin suomalaisilla. Vertailujoukon velkaisimmat kotitaloudet löytyvät Tanskasta, Alankomaista ja Irlannista, joissa velkaantuminen ylittää 200 % käytettävissä olevista tuloista. Velkaantuneisuus on näissä maissa kuitenkin vähentynyt finanssikriisin jälkeen.

Sekä yksityistä että julkista kulutusta on tuettu julkisella velkaantumisella. Suhdannekorjattu alijäämä on tällä hetkellä vertailuryhmän keskitasoa, mutta vuosina 2007–2014 se on kuitenkin heikentynyt Suomessa vertailumaista eniten. Valtion ja kuntien pitkään jatkuneen alijäämäisyyden myötä Suomen julkinen velka suhteessa BKT:hen on lähes puolitoistakertaistunut vuosina 1999–2014. Velkaantumisen taso on silti edelleen kohtuullinen varsinkin verrattuna Irlantiin ja

Belgiaan, joissa julkinen velka on suurempi kuin vuotuinen BKT.

Vaihtotase kuvaa koko kansantalouden velkaantumisvauhtia. Taantuman aikana Suomen vaihtotaseen selvä ylijäämä vaihtui alijäämäksi, ja nyt vaihtotase on suurin piirtein tasapainossa. Ulkoisen velkaantumisen kiihtymiseen ja julkisen sektorin kantokykyyn liittyvät riskit rajoittavat kuitenkin mahdollisuuksia elvyttää taloutta kotimaisen kysynnän kautta.[4] Kaikissa vertailumaissa ylijäämä on suurempi kuin Suomessa. Irlanninkin kriisivuosien alijäämä on vaihtunut noin 3 prosentin ylijäämäksi. Suomen vaihtotasetta painaa selvästi vertailun heikoin palvelutase, mutta myös nollassa oleva kauppatase on vertailumaiden heikoimpia yhdessä Itävallan ja Belgian kanssa.

Suomen viennin ongelmat ovat pitkälti toimialakohtaisia. ICT- ja metsäteollisuuden vaikeuksien lisäksi vientiä ovat painaneet laivateollisuuden ongelmat ja Venäjän kaupan heikkous. Jos näitä ongelmatoimialoja ei oteta huomioon, Suomen vienti kasvoikin vuosien 2007 ja 2014 välillä reilut 5 %, mikä ei eroa merkittävästi vertailumaiden viennin kasvusta. Esimerkiksi Ruotsin tavaranviennin kasvu on ollut tätä hitaampaa. Vaikeuksiin joutuneet toimialat muodostavat kuitenkin merkittävän osan Suomen viennistä.

Suomi vertailumaita suljetumpi talous

ICT-teollisuuden menestys ja maailmantalouden nopea kasvu 2000-luvulla piilottivat alleen joukon Suomen viennin rakenteeseen liittyviä ongelmia. Nämä ongelmat vaikeuttavat vientiteollisuuden sopeutumista toimialakohtaisiin muutoksiin.

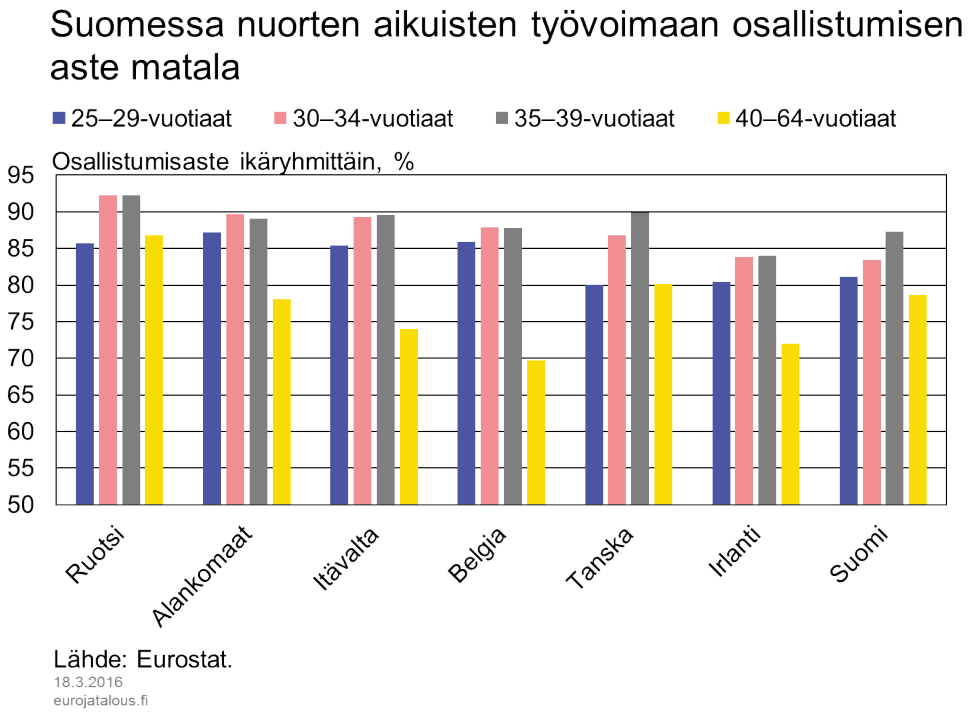
Suomi on vertailumaita suljetumpi talous. Viennin ja tuonnin yhteenlaskettu osuus BKT:stä onkin alle 80 %, kun se Alankomaissa, Belgiassa ja Irlannissa on selvästi päälle 100 %. Vertailumaista myös Ruotsi on muita suljetumpi talous, mutta Ruotsinkin viennin ja tuonnin yhteenlaskettu BKT-osuus on lähes 10 prosenttiyksikköä suurempi kuin Suomen. Belgiassa ja Alankomaissa avoimuutta selittävät osittain suuret kauppasatamat.

Suomen viennin pienen määrän taustalla on erityisesti vertailumaita vähäisempi vienti EU:n sisämarkkinoille. Esimerkiksi Ruotsin tavaranvienti EU-alueelle on BKT:hen suhteutettuna reilun prosenttiyksikön verran suurempi kuin Suomen. Muihin maihin verrattuna ero on vielä selkeämpi. Sen sijaan EU:n ulkopuolisen ulkomaankaupan määrässä Suomi ei näytä jäävän merkittävästi jälkeen muista maista.

Toimialakohtaisesti katsottuna Suomi vie suhteellisesti paljon välituotteita, kuten metalli- ja metsäteollisuuden tuotteita, kun taas vienti on heikkoa suurissa kulutushyödyke-erissä ja erityisesti elintarvike-, lääke-, auto- ja pienelektroniikkateollisuudessa (kuvio 4). Vähäinen kulutushyödykkeiden vienti tekee Suomen muita alttiimmaksi globaaleille suhdannevaihteluille,

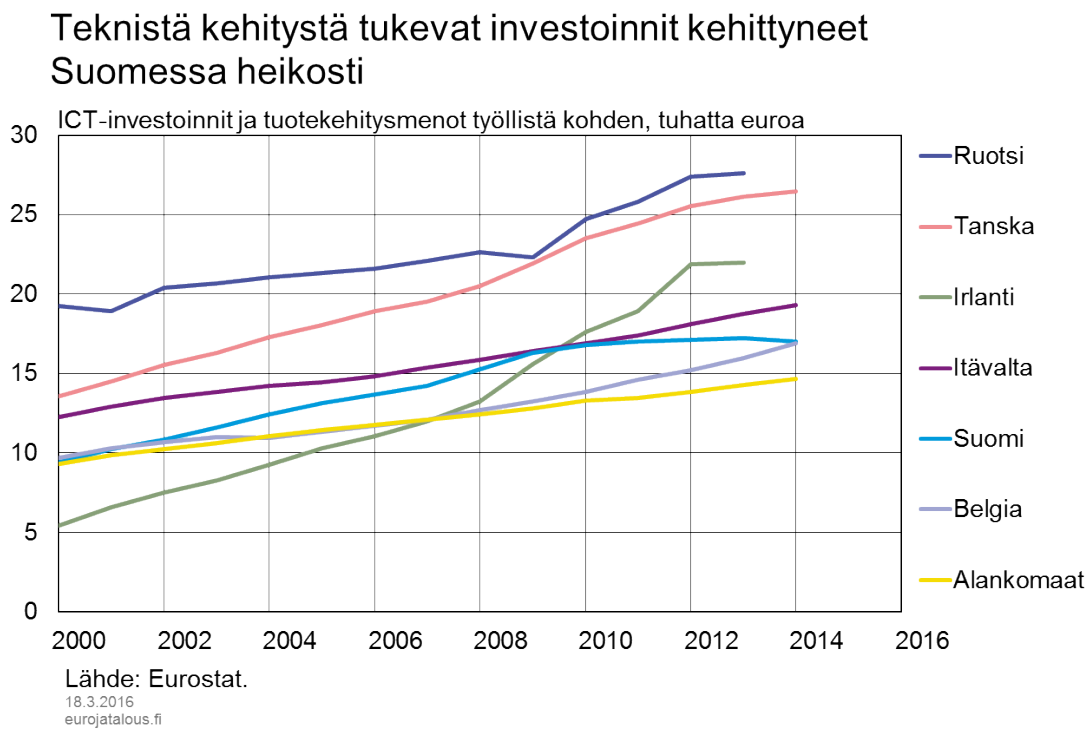
sillä investointihyödykkeiden kysyntä reagoi voimakkaammin maailmantalouden suhdannevaihteluiden.

Kuvio 4.

Uusien vientimahdollisuuksien syntymistä on saattanut hidastaa se, että Suomen työvoimakustannukset ovat kasvaneet tuottavuutta nopeammin vuoden 2008 jälkeen. Tämä näkyy esimerkiksi Suomen tehdasteollisuuden kilpailukyvyn heikkenemisenä suhteessa verrokkimaihin (kuvio 5). Suomessa teollisuuden tuottavuus on heikentynyt osittain juuri edellä kuvattujen viennin ongelmien vuoksi, mutta samaan aikaan myös palkkojen nousu on säilynyt vahvana. Tämä on voinut hidastaa uusien työpaikkojen syntymistä teollisuuteen sekä muille suuren tuottavuuskasvun toimialoille. Taantuman aikana työllisyys on kasvanut voimakkaimmin julkisissa palveluissa, joissa tuottavuuden kehitys on tyypillisesti ollut hyvin hidasta. Päinvastainen yksikkötyökustannusten kehitys on ollut Irlannissa, jossa palkkojen nousu on ollut talouskriisin jälkeen vaimeaa ja samaan aikaan tuottavuus on kohentunut erittäin vahvasti. Irlannin tuottavuutta on tukenut erityisesti uusien työpaikkojen syntyminen korkean tuottavuuden kansainvälisiin yrityksiin.

Kuvio 5.

Tuotantopotentiaali heikentynyt Suomessa nopeammin kuin vertailumaissa

Kun tarkastellaan, miten vertailumaat poikkeavat talouskehitykseltään toisistaan pitkällä aikavälillä, olennaisia ovat talouden tarjontatekijät eli erot saatavilla olevan työvoiman määrässä, erot aineellisessa ja aineettomassa pääomakannassa sekä varsinkin erot työn tuottavuudessa. Ennakoitua kauemmin jatkunut taantuma, teollisuuden rakennemuutoksen pitkittyminen sekä julkisen talouden velkaantuminen ovat heikentäneet Suomen kasvupotentiaalia kaikkien kasvutekijöiden tapauksessa. Suomen Pankissa vuonna 2015 tehdyn arvion mukaan henkeä kohden laskettu BKT kasvaa vuosina 2015–2035 keskimäärin 0,5–1,0 % vuodessa.[5] Muiden suomalaisten talousennustajien arviot saman ajanjakson talouskasvusta asettuivat 0,7–1,6 prosenttiin.

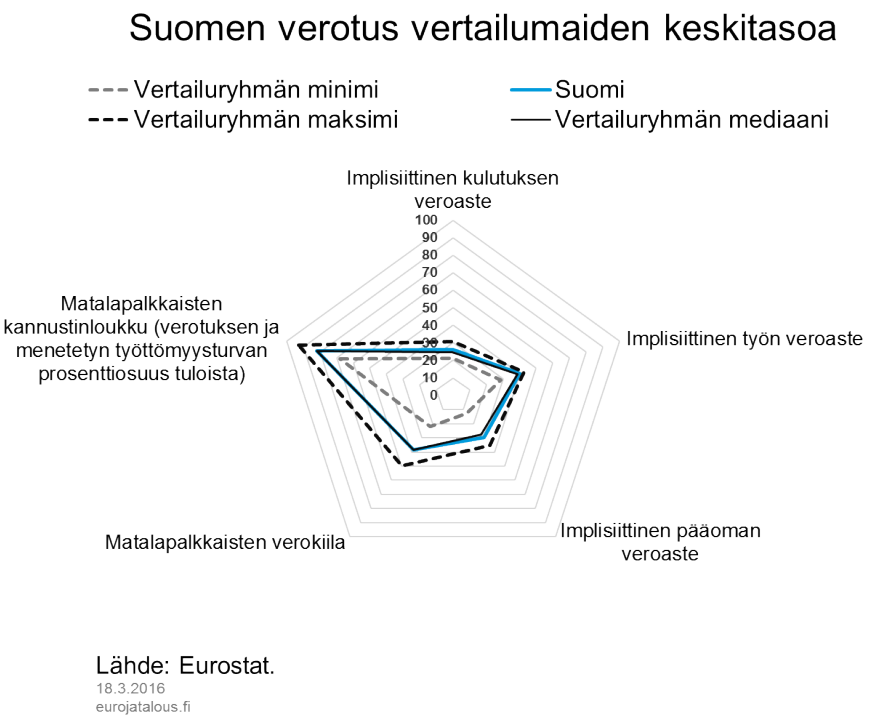
Suomessa väestön vanheneminen voimakkainta

Työvoimapotentiaalin kehitykseen sekä Suomessa että vertailumaissa vaikuttaa lähitulevaisuudessa merkittävimmin väestön ikääntyminen. Työikäisen väestön (15–64-vuotiaiden) määrää vähentää varsinkin suurten ikäluokkien eläkkeellejääntі, joka on Suomessa alkanut hiukan nopeammin kuin vertailumaissa. Jossain määrin tähän on vaikuttanut

miesten suhteellisen alhainen eläköitymisikä. Keskimääräinen efektiivinen eläköitymisikä oli vuosina 2009–2014 Suomessa keskimäärin 61,9 vuotta, kun koko vertailuryhmän keskiarvo oli vuoden korkeampi. Naisten tapauksessa suomalaisten eläköitymisikä, 62,3 vuotta, on keskiarvoa (61,6 vuotta) vuoden korkeampi.

Nopeimmin työikäisen väestön määrä on viime vuosina supistunut Irlannissa, jossa työikäisten määrää on ikääntymisen ohella vähentänyt maastamuutto finanssikriisin ja taantuman aikana. Suomessa väestön ikääntyminen on ollut nopeaa (kuvio 6). Vielä vuosituhannen alusta noin vuoteen 2010 Suomen työikäisen väestön vajaan 67 prosentin osuus koko väestöstä oli vielä vertailujoukon keskitasoa ja mm. suurempi kuin Ruotsissa ja Tanskassa. Suurten ikäluokkien nopea eläköityminen vuosikymmenen vaihteesta lähtien on kuitenkin supistanut Suomen työikäisen väestön osuuden vertailujoukon pienimmäksi, noin 64 prosenttiin.

Kuvio 6.

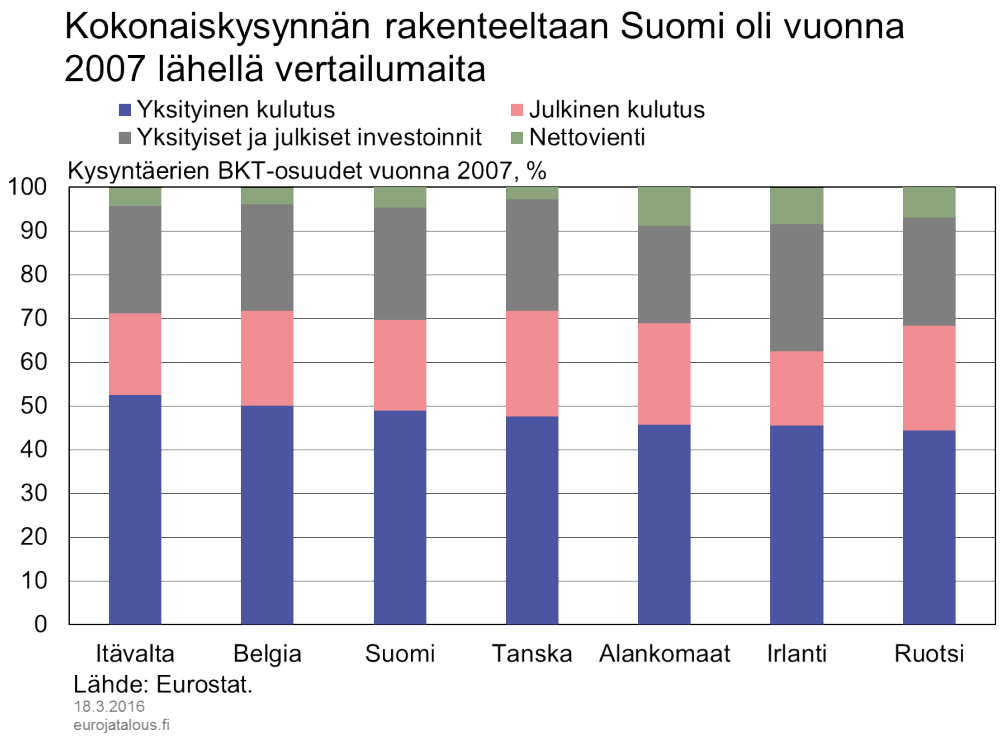
Lähde: Eurostat.
18.3.2016
eurojatalous.fi

Työikäisen väestön määrän supistumisen ohella työn tarjontaa Suomessa heikentää työikäisen väestön suhteellisen heikko työvoiman osallistumisaste (kuvio 7). Työvoiman osallistumisaste oli Suomessa noin 75 %, mikä on suunnilleen sama kuin Itävallassa ja vertailujoukon kolmanneksi heikoin Irlannin ja Belgian jälkeen. Ruotsissa sen sijaan väestön ikääntymisen vaikutuksia pehmentää vertailuryhmän vahvin työikäisten osallistuminen työmarkkinoille. Ruotsissa vajaat 82 % työikäisistä on työmarkkinoiden käytettävissä. Suomen keskimääräistä osallistumisastetta painaa alaspäin lähinnä miesten vertailumaihin nähden heikko työmarkkinoille osallistuminen

varsinkin vanhemmissa ikäluokissa. Lisäksi sitä alentaa parhaassa työiässä olevien, noin 30–40-vuotiaiden, heikko osallistuminen työmarkkinoille varsinkin naisten tapauksessa. Sen sijaan tätä vanhempien ikäluokkien osallistumisaste on Suomessa varsin korkea ja samaa luokkaa kuin Tanskassa ja Alankomaissa.

Osallistumisasteen lisäksi myös työllisyysaste jää Suomessa heikommaksi kuin useimmissa vertailumaissa. Suomen työllisyysaste on noin 75 %, mikä on lähes 5 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin Ruotsissa, joka muistuttaa Suomea työmarkkinoidensa instituutioiltaan. Suomessa naisten työllisyysastetta vertailumaihin nähden alentavat varsinkin alle 6-vuotiaiden lasten äidit, joiden työllisyysaste on vertailumaiden matalin naisten yleisestä korkeasta työllisyysasteesta huolimatta. Kun Alankomaissa noin 80 % alle 6-vuotiaiden lasten äideistä käy töissä, Suomessa ja Irlannissa vastaava luku on vain noin 60 %. Suomessa erityispiirteenä on, että erityisesti korkeasti koulutetut äidit ovat helpommin ilman työtä kuin muissa maissa.

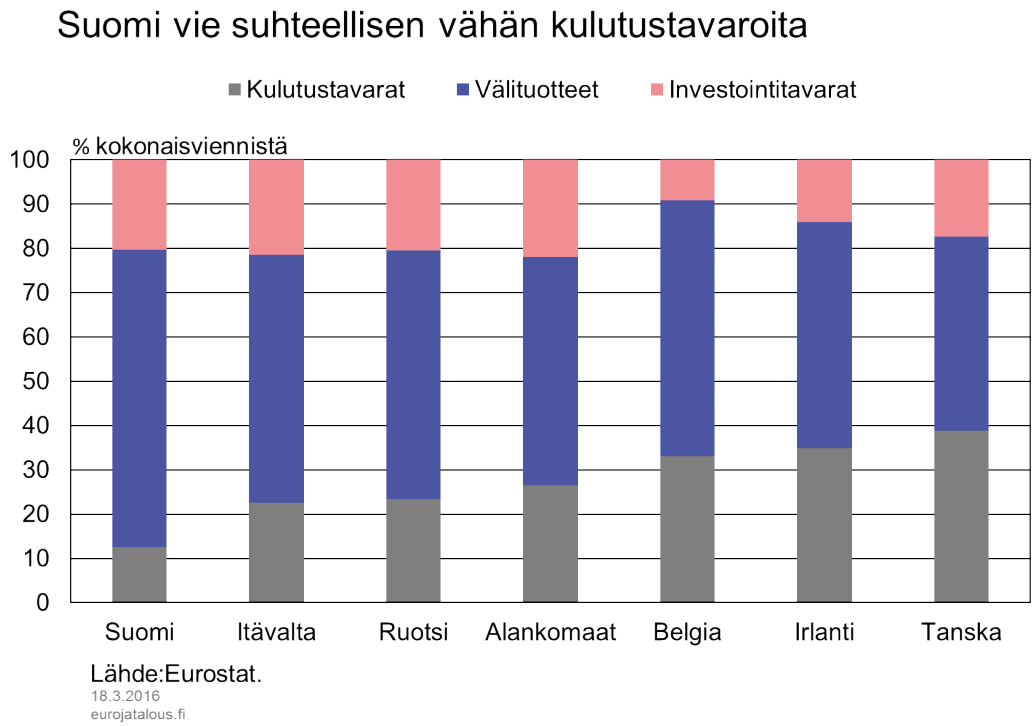
Kuvio 7.

Verrokkimaat eroavat toisistaan myös työllisyyden alueellisten erojen kannalta (kuvio 8). Varsinkin Ruotsissa valtaosa väestöstä asuu korkean työllisyysasteen alueilla, ja työllisyysaste yltää heikoimmillaankin suunnilleen tasolle, joka Suomessa saavutetaan vain Uudellamaalla. Suomessa iso osa väestöstä näyttääkin asuvan matalan työllisyysasteen alueilla, kun taas muissa maissa joitakin Belgian ranskankielisiä osia ja Itävallassa Wienin seutua lukuun ottamatta työllisyysaste ei poikkea yhtä paljoa suurten väestökeskittymien alueilla. Maiden väliset erot

kaupungistumisessa eivät ole kuitenkaan kovin suuria, kun vertaillaan väestön jakautumista kaupunkeihin, taajaamiin ja maaseudulle. Suomessa maaseudun väestöstä kuitenkin suhteellisen suuri osa asuu kaukana työpaikkakeskittymistä.

Kuvio 8.

Pääomakanta kuihtuu Suomessa

Yksityiset tuotannolliset investoinnit supistuivat finanssikriisin aikana vuosina 2008 ja 2009 kaikkialla kehittyneissä talouksissa, ja kriisin jälkeenkin niiden kehitys on ollut heikkoa. Suomessa pääomakannan kehitys on vuoden 2008 jälkeen ollut vieläkin heikompaa kuin useimmissa vertailumaissa.

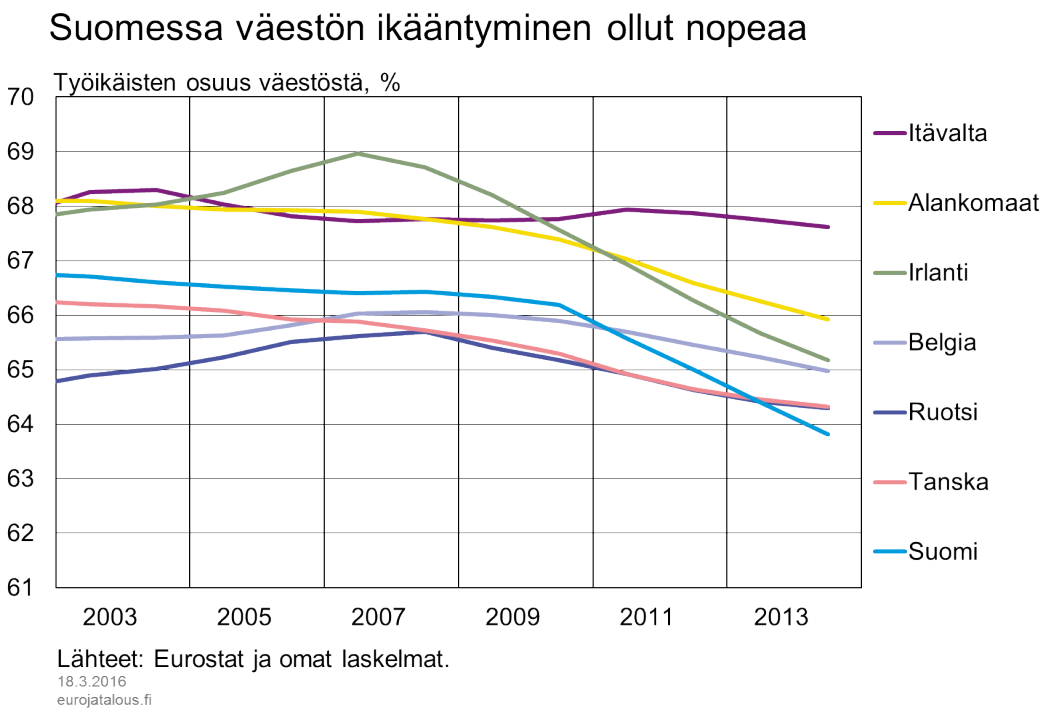
Tuotannon pääomavaltaisuus kertoo, paljonko taloudessa on sekä aineellista että aineetonta tuotannollista pääomaa työllistä kohti.[6] Vuosituhannen alusta aina finanssikriisiin asti tehdasteollisuuden pääomavaltaisuus oli vertailumaista vain Itävallassa pienempi kuin Suomessa. Pääomavaltaisuus kuitenkin kasvoi kaikissa maissa suunnilleen samaa vauhtia.

Vuoden 2010 jälkeen pääoman määrä on polkenut Suomessa lähes paikallaan, kun se vertailumaissa tyypillisesti on alkanut jälleen kasvaa. Erityisen voimakkaasti pääomavaltaisuus on lisääntynyt Ruotsissa.

Yksityisellä sektorilla varsinkin tehdasteollisuuden nettopääomakanta on kehittynyt Suomessa heikosti. Vuonna 2013 se oli noin 12 % pienempi kuin vuonna 2008. Pääomakannan rapautuminen on pitkälti seurausta ICT-teollisuuden romahduksesta ja metsäteollisuuden alasajosta. Se voi kuitenkin kertoa myös pääomakannan sopeuttamisesta aikaisempaa heikompien kasvunäkymien mukaisiksi.[7]

Suomen ICT-teollisuuden supistuminen on näkynyt sellaisissa investoinneissa, jotka selvimmin edistävät uuden tekniikan käyttöönottoa ja hyödyntämistä. Pääomakanta, joka on kertynyt informaatio- ja viestintätekniikkaan sekä aineettomaan pääomaan tehdyistä investoinneista, on vertailumaissa finanssikriisin jälkeen kasvanut, mutta Suomessa polkenut paikallaan ja on työllistä kohti nyt suunnilleen sama kuin Belgiassa (kuvio 9).

Kuvio 9.

Suomen tuottavuus vertailuryhmän heikompia

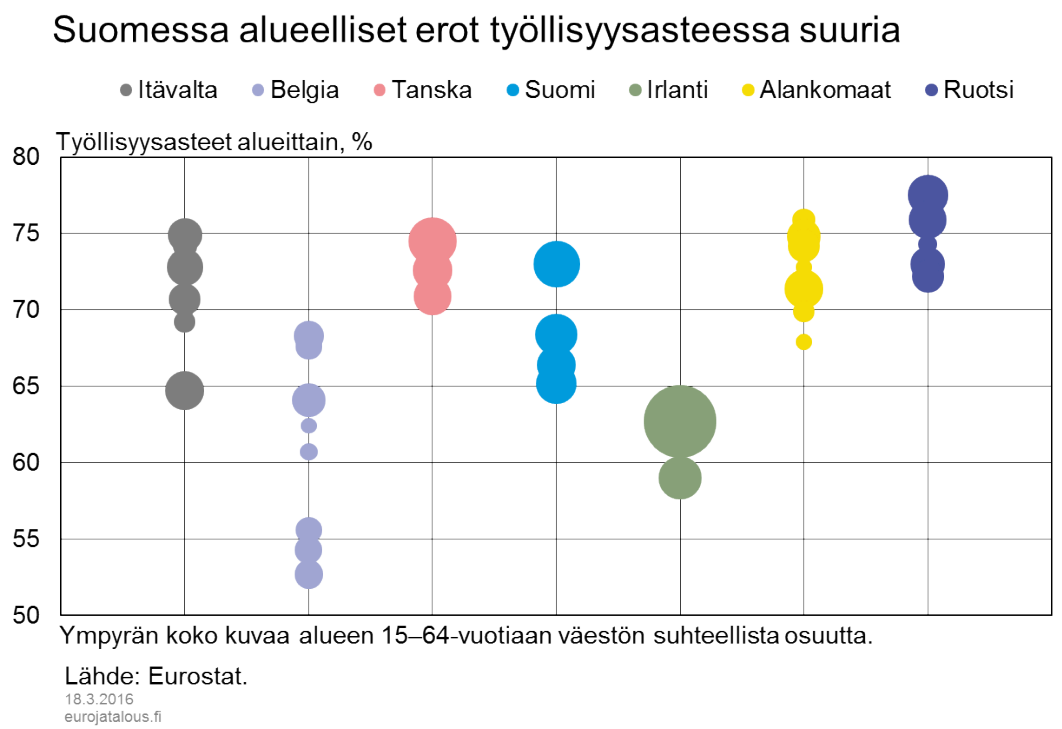
Koska sekä työvoimapotentiaali että pääomakanta kehittyvät Suomessa heikosti, talouden koheneminen näyttää parin seuraavan vuosikymmenen ajan olevan lähes täysin kokonaistuottavuuden kasvun varassa.[8] Kokonaistuottavuus on kuitenkin kehittynyt viime vuosina heikosti sekä Suomessa että EU-maissa yleisesti, eikä sen odoteta kiihtyvän nopeasti. Esimerkiksi Euroopan komissio arvioi kokonaistuottavuuden kasvavan vuosina 2013–2060

keskimäärin ainoastaan 0,8 % EU-maissa ja 0,7 % Suomessa.[9]

Jos tuottavuutta mitataan karkeasti arvonlisällä työllistä kohti, Suomi on koko 2000-luvun ajan kuulunut vertailujoukon häntäpäähän yhdessä Itävallan ja Alankomaiden kanssa (kuvio 10). Vuosituhannen vaihteen jälkeen aina finanssikriisiin asti Suomi silti kuroi Ruotsin kannoilla umpeen Belgian, Tanskan ja Irlannin etumatkaa. Taantuman myötä tuottavuus Suomessa heikkeni jyrkästi, kun tuotanto varsinkin teollisuudessa supistui selvästi työllisyyttä nopeammin.

Sen jälkeen kun BKT vuonna 2009 putosi jyrkästi, Suomen heikkoa tuottavuuskehitystä selittävät talouden rakennemuutos ja teollisuuden suuren tuottavuuskasvun työpaikkojen korvautuminen vähäisen tuottavuuskasvun työpaikoilla etenkin julkisissa palveluissa. Kuitenkin myös useiden yksittäisten toimialojen sisäinen tuottavuuskehitys on ollut Suomessa vertailumaiden häntäpäätä.

Kuvio 10.

Talouden rakenteissa sekä heikkouksia että vahvuuksia

World Economic Forumin (WEF) kilpailukykyindikaattorit kuvaavat tärkeimpiä kasvunäkymiin vaikuttavia tekijöitä taloudessa. Suomi on sijoittunut indikaattorissa pitkään kärkisijoille, ja vuoden 2015 indikaattorin mukaan Suomen sijoitus oli kahdeksas. Vertailumaista vain Alankomaat sijoittui paremmin, ja kaikki vertailumaat sijoittuivat indikaattorissa erittäin hyvin 24 parhaan talouden joukkoon. Suomella on useita kilpailukykyä tukevia vahvuuksia, joissa se on

vertailumaiden ja maailman paras.

Taulukko.

Suomen kilpailukykyindikaattoreissa sekä vahvuuksia että heikkouksia					
Suomen vahvuudet			**Suomen heikkoudet**		
	Suomen sijoitus indeksissä	**Suomen sijoitus vertailumaiden joukossa**		**Suomen sijoitus indeksissä**	**Suomen sijoitus vertailumaiden joukossa**
Insituutiot	1.	1.	Markkinoiden koko	59	7
Terveys ja peruskoulutus	1.	1.	Työmarkkinoiden tehokkuus	26	5
Koulutus	2.	1.	Hyödykemarkkinoiden tehokkuus	21	6
Innovaatio	2.	1.	Yritystoiminnan kehittyneisyys	14	6
Rahoitus	6.	1.			

Lähde: World Economic Forum.

WEF-raportissa tuodaan kuitenkin esiin myös lukuisia ennestäänkin tunnettuja Suomen heikkouksia (taulukko). Suomen talous on sulkeutunut, kilpailu hyödykemarkkinoilla heikkoa ja työmarkkinoiden toimivuutta olisi varaa parantaa. Mielenkiintoisempi havainto on, että vertailumaiden rikkaimpien talouksien kilpailuedut löytyvät osaksi juuri näistä tekijöistä.

Suomessa selvä heikkous on kilpailun puute. Vertailumaiden parhaimmisto sijoittuu kilpailumittareissa 10 maailman parhaan talouden joukkoon, kun Suomen sijoitus esimerkiksi kilpailun kovuudessa ja paikallisten alihankkijoiden määrässä on lähellä 90:tä. Lisäksi Suomessa on muita enemmän vahvoja markkina-asemia pitäviä yrityksiä.

Myös Irlanti ja Alankomaat ovat Suomea avoimempia talouksia. Niissä on paljon ulkomaista omistajuutta, suoria sijoituksia, ja ne houkuttelevat kansainvälisiä osaajia. Näissä kaikissa osatekijöissä Suomi sijoittuu sijan 50 huonommalle puolelle kaikkiaan tarkastellun 140 talouden joukossa. Toimivat työmarkkinat ovat Tanskan vahvuus, kun taas Ruotsi pärjää hyvin tuotantoketjun laajuudessa.

Työmarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta Suomi on vertailumaiden keskitasoa, kun taas Belgia ja Itävalta sijoittuvat työmarkkinoiden toimivuudessa huomattavasti Suomea heikommin. Suhteellisesti Suomen työmarkkinoiden ongelmat ovat indikaattorin mukaan palkkajoustavuudessa (vertailuryhmän huonoin) sekä yhteistyössä työntekijöiden ja työnantajien kesken (Belgian jälkeen heikointa).

Hyödykemarkkinoiden heikkoon toimivuuteen Suomessa vaikuttaa osaltaan suomalaisten vähäinen halukkuus ryhtyä yrittäjiksi. Global Entrepreneurship Monitorin kyselyssä suomalaisista vain noin kolmannes pitää yrittäjyyttä varteenotettavana uravaihtoehtona. Tämä näkyy myös vertailumaita vähäisempänä alkuvaiheen yrittäjyytenä. Alankomaissa ja Irlannissa yrittäjyys on suositumpaa kuin muissa talouksissa. Kyselyssä näkyvät myös suomalaisten yrittäjien vähäiset vientiaikeet ja kasvuodotukset, jotka ovat osaltaan linjassa Suomen suhteellisen sulkeutuneisuuden ja kilpailun vähäisyyden kanssa.

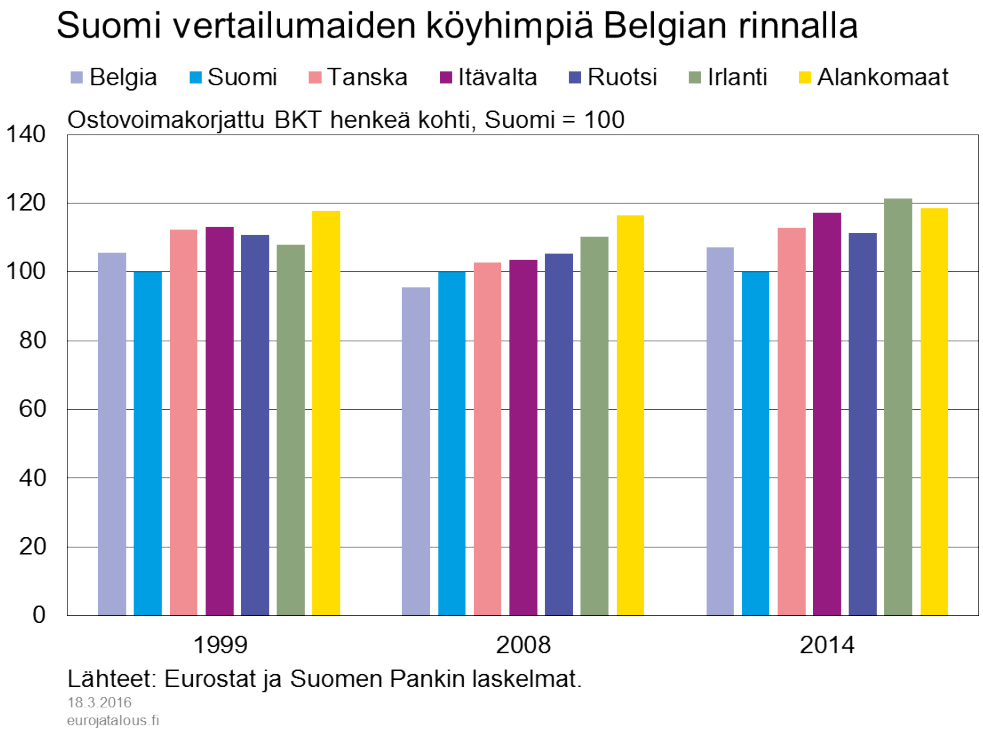
Verotus tasaisen kireää useassa vertailumaassa

Suomen verotus on kireydeltään lähellä vertailuryhmän mediaania niin kulutuksen, pääoman kuin työn verotuksen osalta (kuvio 11). Ero Suomen ja vertailuryhmän alhaisimman veroasteen välillä on merkittävin pääomaverotuksessa. Pääoman verotus on kevyttä erityisesti Alankomaissa ja Irlannissa, jossa pääoman implisiittinen veroaste on noin 13 %, kun esimerkiksi Ruotsissa ja Suomessa se on noin 30 % ja Belgiassa vieläkin korkeampi. Kulutusta verotetaan voimakkaasti kaikissa Pohjoismaissa, ja työn verotus on melko voimakasta Suomen lisäksi Belgiassa, Itävallassa, Alankomaissa ja Ruotsissa.

Työn verotuksen osalta myös pienipalkkaisten työntekijöiden kannustinloukkujen ja verokiilan suuruudella on merkitystä työn tarjonnan kannalta. Suomessa verokiila on vertailumaiden keskitasoa yhdessä Tanskan kanssa (kuvio 11) ja jonkin verran kapeampi kuin esimerkiksi Ruotsissa ja Itävallassa, joissa molemmissa työllisyysaste on korkeampi kuin Suomessa. Sen sijaan Irlannissa pienipalkkaisten verokiila on noin 15 prosenttiyksikköä kapeampi kuin Suomessa.

Matalapalkka-alojen kannustinloukut (määritetty 67 % mediaanista tienaavien työttömyysturvan osuutena nettopalkasta) ovat Suomessa keskitasoa (noin 80 %), kuten myös Alankomaissa. Kannustinloukut ovat noin 10 prosenttiyksikköä pienemmät Irlannissa, Itävallassa ja Ruotsissa. Sen sijaan Belgiassa matalapalkka-alojen kannustinloukku (93 %) ja verokiila (50 %) ovat erittäin huomattavat, mikä saattaa osittain selittää Belgian alhaista työllisyysastetta.

Kuvio 11.

Suomella suuri haaste kuroa muiden etumatka umpeen

Suomen talouden vertailumaita heikompaa kehitystä vuoden 2007 jälkeen selittävät suurelta osin metsä- ja ICT-teollisuuden vaikeudet, jotka kärjistyivät samaan aikaan, kun kansainvälinen suhdannetilanne heikkeni.

Pienet kotimarkkinat, hyödykemarkkinoiden heikko kilpailu ja työmarkkinoiden ongelmat ovat hidastaneet Suomen tuotantorakenteen uusiutumista. Myös vientiteollisuuden kustannuskilpailukyvyn heikkeneminen taantuman alkuvuosina on jarruttanut uusien työpaikkojen syntymistä suuren tuottavuuden toimialoille.

Vielä ennen taantumaa Suomi kuroi umpeen Euroopan vauraimpien pienten talouksien etumatkaa mutta on nyt jäämässä yhä enemmän jälkeen. Väestön ikääntyminen, investointien vähäisyys ja pitkään paikallaan junnannut tuottavuuskehitys voivat rajoittaa kasvupotentiaalia Suomessa voimakkaammin kuin kilpailijamaissa myös lähivuosina. Suomen perinteisiä vahvuuksia ovat toimivat instituutiot ja koulutettu väestö, mutta pelkästään niiden avulla kaikkein kehittyneimpien talouksien etumatkaa on vaikea kuroa umpeen.

Viitteet

1. Yksityisen kulutuksen osuus on tyypillisesti tätäkin suurempi monissa nousevissa talouksissa ja suurissa kehittyneissä talouksissa kuten Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. ↑
2. Hukkinen ym. (2015) Mistä investointien vaimeus johtuu? Analyysiartikkeli. Eurojatalous.fi-sivusto. ↑
3. Leino (2015) Suomi jäänyt muista Pohjoismaista ulkomaisissa investoinneissa. Analyysiartikkeli. Eurojatalous.fi-sivusto. ↑
4. Yritykset ovat viime vuosina olleet Suomen talouden ainoa rahoitusylijäämäinen sektori. Ilman yrityssektorin ylijäämäisyyttä Suomen talouden velkaantumisvahti olisi selvästi nykyistä nopeampi. Ks. esim. Euro & talous 5/2015. ↑
5. Ks. Mäki-Fränti, P. (2015) Rakenteelliset tekijät hidastavat pitkän aikavälin talouskasvua. Kansantaloudellinen aikakauskirja 111, 3/2015, s. 306–311. ↑
6. Perinteisen uusklassisen kasvuteorian mukaan tuotantovälineiden määrän kasvattaminen lisää työn tuottavuutta. Tietyn rajan jälkeen tuottavuutta voidaan tosin kasvattaa tehokkaasti vain pääoman käyttöä tehostamalla, ei sen määrää lisäämällä. ↑
7. Itkonen, J. – Mäki-Fränti, P. (2016) Kuihtuva pääoma. Analyysiartikkeli. Eurojatalous.fi-sivusto. ↑
8. Kokonaistuottavuudella tarkoitetaan sitä osaa työn tuottavuuden kasvusta, joka ei suoraan ole seurausta tuotantopanosten, kuten työvoiman ja pääoman, lisäyksestä vaan niiden tehokkaammasta käytöstä. ↑
9. Euroopan komissio (2015) The 2015 Ageing Report. European Economy 3/2015. ↑

Asiasanat

bruttokansantuote, EU, kulutus, pääomakanta, talouden rakenteet, tuottavuus, työllisyys